Tradizzjoni ta' normi u valuri fl-għajxien Malti

UNIVERSITY OF MALTA
MELITENSIA
MAIN LIBRARY

Mitlub ifakkar il-75 sena mill-ħruġ ta' "Leħen is-Sewwa", il-Professur HENRY FRENDO, li ħadem ukoll bħala ġurnalista f'Malta u barra, tana dawn ir-riflessjonijiet.

Awtriċi Anglo-Indjana residenti f'Melbourne, Gloria Moore, darba qaltli li l-Knisja Kattolika kienet "l-aħħar sur taċ-ċivilizzazzjoni" li kien baqa' fl-Awstralja. B'dan hi riedet tfisser li fost l-edoniżmu laxk, permissiv u relattivista ta' kollox jgħaddi għall-pjaċir u 'stili' multepliċi ta' ħajja, li kien jikkaratterizza anke l-politika soċjali statali u federali f'dak il-pajjiż, il-Kattoliċiżmu kien almenu espressjoni definita ta' gwida, miżura li titkejjel permezz ta' kodiċi morali ftit jew wisq integrali, pubblika, identifikabbli, x'aktarx kontro-kurrent.

Għal uħud, dan jitqies indħil reazzjonarju fil-għażliet għall-ħajja privata u preferenzi ta' individwi u gruppi; għal oħrajn, iżda, jinħass u jinġieb bħala sigurtà x'aktarx fissa, ankrata, ta' valuri, mudelli, tmexxija u aspirazzjonijiet, bin-nukleu familjari bħala qalba. Hekk, ngħidu aħna, jekk l-Istat jiffinanzja mhux biss *child care centres* għan-nisa li jaħdmu jew *single parent families*, li huma tant meħtieġa, iżda wkoll ċentri għal tfal adottati minn koppji omosesswali jew ta' nies li ddivorzjaw darbtejn tlieta, jew għall-iffaċilitar ta' l-abort bħala rutina, kien baqa' xi istituzzjoni b'xi awtorità mhux statali li tista' titkellem fil-miftuħ, anke b'rispett lejn il-bioloġija.

Din il-veduta tal-Knisja bħala vuċi ta' gwida morali u duttrinali m'hijiex esklussiva għall-Awstralja jew xi pajjiż ieħor barrani. Illum nafu x'valuta tagħti l-Knisja lill-komunikazzjoni soċjali, iżjed u iżjed fejn il-*mass media* belgħu l-ispazji pubbliċi, sikwit b'medjokrità ddeġenerata li twaħħxek. Fil-'kultura' Maltija wkoll din il-missjoni ekkleżjali nsibuha mfissra, konsistentement, u b'ċerta qawwa - kultant forsi b'qawwa żejda, jew nieqsa - tul l-andament tas-snin, bil-bnazzi u l-maltempijiet tagħhom.

F'żewġ kotba tiegħi dwar aspetti storiċi, soċjali u politiċi, tal-ġurnaliżmu Malti li dalwaqt joħorġu, wieħed f'Malta u l-ieħor fil-Ġermanja, ma nistax nonqos milli nsemmi fost l-oħrajn lil *Leħen is-Sewwa*.

KISER IR-*RECORDS* KOLLHA

Għalkemm il-għajta ta' dan il-ġurnal x'aktarx naqset ħdejn dak li kienet fi żminijiet oħra – għadni niftakar per eżempju lill-perit Mintoff f'xi *mass meeting* jilmenta kif, skond hu, "il-*Leħen* jaħbi s-sewwa" – madankollu il-*Leħen* baqa' [illegible] joħroġ, u llum kiser ir-*records* kollha fl-istorja tal-ġurnaliżmu bil-Malti, mhux biss dak reliġjuż. Nieħu gost ninnota wkoll l-ispazju li l-ġurnal baqa' jsib għad-dimensjoni storika, b'kontributi bħal dawk mit-tabib Salvu Pisani u l-awtur Michael Galea, fost l-oħrajn.

Fil-fatt, l-edituri kollha tal-*Leħen* mill-1928 sal-lum – Mons. Enrico Bonnici (1928-1930), Mons. Arturo Bonnici (1931-1933), Dottor Herbert Ganado (1933-1939), Mikiel Caruana (1939-1942), Mons. Salvinu Bartoli Galea (1943-1973), Mons. Carmelo Xuereb fl-1973 u l-Kav. Paul Saliba, P.L., mill-1973 – kollha kemm huma, mod jew ieħor, kellhom kuxjenza storika soda; uħud anke kitbuha l-istorja u mhux biss permezz ta' l-artikli fil-*Leħen*. Dan ma jistax jonqos għaliex l-istorja tal-Knisja hi inserita fiż-żmien, parti minnu, ma waqqgħetx mis-sema u ma toperax fil-baħħ. Iż-żmien jinkludi l-aspetti kollha tal-ħajja li xi impatt fuq l-immaġiba u t-twemmin individwali u fil-familji sejkollhom, sija jekk dawn ikunu xjentifiċi u teknoloġiċi, inkella kulturali, politiċi, ideoloġiċi.

RELIĠJON, SOĊJETÀ U POLITIKA

Meta fil-Gwerra Ċivili Spanjola Herbert Ganado firex fl-ewwel paġna tal-*Leħen* l-aħbar "Dħalna Madrid", m'hemmx dubju li huwa kien qiegħed ikun [illegible] Franco. Żbalja fl-użu tal-verb, għaliex il-ġurnalista għandu jipprova jiddistakka ruħu kemm jista' jkun mill-avveniment, ħalli mbagħad jikkummenta dwaru kemm irid. L-editur b'mod speċjali għandu jipprova joqgħod pass lura milli juri apertament x'iħoss u x'jaħseb huwa stess. Fil-kuntest ta' żmienha, madankollu, il-Gwerra Ċivili Spanjola kienet xi ħaġa li eċċitat u aġitat lid-dinja Kattolika kollha: kienet speċi ta' kruċjata kontra l-ateiżmu Komunista vjolenti u ripressiv, kontra l-ardir anarkiku niħilista, l-antiklerikaliżmu ritwali u l-vjolenza anti-Kattolika sostnuta, inklużi massakri ta' sorijiet u qassisin, minn forzi bħal dawn flimkien f'taqbida mdemma (li m'eżistietx biss fil-pinzell inċiżiv ta' Pablo Picasso, bin Bask li pinġa *Guernica* fl-1937).

F'dan is-sens, Ganado, bħala editur ta' ġurnal Kattoliku, kien qiegħed jesprimi sinċerament il-pożizzjoni Kattolika u anke ekkleżjastika. Ma jfissirx li hu kien ideoloġikament faxxist; f'ċertu sens lanqas Franco ma kien faxxist tipiku, għalkemm il-'*Generalissimo*' spiċċa dittatur; però żgur kien Kattoliku, anti-Komunist, anti-anarkiku, anti-ateu, ingaġġat u impenjat. L-alternattiva għar-rebħa tal-Falanġisti kienet Spanja Komunista, f'waqt meta l-ħruxijiet ta' Stalin fl-Unjoni Sovjetika kienu realtà li tkexkex. Fl-atteġġjament tiegħu, żgur li Ganado kien iżjed rappreżentattiv tas-sentiment ġenerali Malti milli kienu dawk il-waħdiet li fil-Belt Valletta ftit snin qabel kienu għajtu "Viva Calles!" Ġeneral rivoluzzjonarju Messikan u antiklerikali fanatiku u feroċi, Plutarco Calles bejn l-1924 u l-1928 kien president tal-Messiku. Fl-1936, ma' Leon Trotsky li spiċċa eżiljat fil-Messiku, huwa spiċċa eżiljat ftit aktar 'il fuq.

Dik kienet il-klima politika li fiha nħasset il-ħtieġa mill-Knisja Kattolika u l-volontarjat

Ikompli fil-paġna 26

Kwadru li kien jagħmel parti minn stand li bih "Leħen is-Sewwa" kien rebaħ il-Premju tal-"Malta Trade Fair" fl-1953. Dan il-kwadru, xogħol tal-pittur Emvin Cremona, illum jinsab fl-uffiċċju tal-"Leħen" fl-Istitut Kattoliku, il-Furjana

In-Nutar JOSEPH SICBERRAS (Cospicua) u l-familja tiegħu jagħtu offerta għall-ispejjeż ta' dan il-ġurnal biex il-ġid spiritwali li jinkiseb mill-qari tiegħu jkun ta' suffraġju għar-ruħ għażiża tal-mamà tiegħu ĠUŻEPPA SCIBERRAS li mietet fl-1 ta' Lulju 1986 u tal-papà tiegħu CARMELO SCIBERRAS li miet fil-31 ta' Awissu 1974. Mulej, agħtihom il-mistrieħ ta' dejjem.

274649

Tradizzjoni ta' normi u valuri fl-għajxien Malti

Harġa speċjali 75

Ikompli mill-paġna 21

Kattoliku, bħall-Azzjoni Kattolika, għal ġurnal bħal ma kien il-*Leħen is-Sewwa.*

Dak iż-żmien mhux tant imbiegħed għalissa baqa' x'aktarx mistur, u l-istudji kritiċi mhux biss dwar żmien Strickland (li miet fl-1940) baqgħu ftit ħafna. F'post bħal Malta wieħed jasal biex jifhem għaliex. Dik il-klima lanqas mietet, għaliex ir-ribelljoni, bħall-iddebuxxar, baqgħet dejjem tilgħab għall-udjenza. Fiċ-ċinema Malti bħalissa hemm film kontroversjali bbażat proprju f'dik il-parti tad-dinja u f'dak iż-żmien, bi protagonisti 'storiċi' Frida Kahlo u Diego Rivera. Dwaru diġà kkummentaw minn angoli opposti żewġ korrispondenti regolari nisa f'sezzjoni ta' l-istampa bl-Ingliż.

L-INTERPRETAZZJONI MATERJALISTA

Naturalment bħal kull istituzzjoni fl-aħħar mill-aħħar umana l-Knisja kkommettiet l-iżbalji wkoll, għalkemm kultant l-iżbalji jkunu ta' individwi, f'ambitu ċirkoskritt. Ingħatat ħafna pubbliċità fil-*media,* u bir-raġun, lill-akkużi skandalużi ta' pedofilja fl-Amerika u fl-Awstralja, fejn is-soċjetà hi iżjed miftuħa. Fil-magħluq, jafu jiġu kommessi żbalji oħrajn.

Hawnhekk il-ġurnalista, forsi speċjalment dak tassew Kattoliku, jiffaċċja l-obbligu li joħroġ u jesponi l-verità, l-abbuż, l-inġustizzja, l-aħbar, ir-riċerka - bir-riskju li joffendi li min ikollu l-interessi vestiti fil-ġerarkija tas-setgħa. Kif, wara kollox, għamel Kristu.

Il-fatt li l-*Leħen* issopraviviet għal 75 sena hu storja fih innifsu. Madankollu, mingħajr impenn delikat u diffiċli ta' din ix-xorta, informat, analitiku, kritiku u inkwiżittiv, bir-riżorsi u l-libertà garantiti, ftit jista' jkun hemm futur għall-ġurnaliżmu popolari nisrani fid-dinja ta' llum, anke f'Malta, fejn il-mentalitajiet u l-istili tal-ħajja qegħdin jinbidlu radikalment f'dak li għandu x'jaqsam mar-reliġjon, id-duttrina, l-Iskrittura u l-Knisja istituzzjonali, speċjalment fost il-ġenerazzjonijiet li telgħin.

Jiena diġà tkellimt dwar in-nuqqas anti-storiku li f'kostituzzjoni ewropea ma ssirx riferenza għall-Kristjaneżmu ("Europeanity and Christianity", *The Sunday Times,* 8/6/03, p. 47). Bravu kemm hu bravu, Giscard d'Estaing m'huwiex xi epitomu ta' l-aspett Kristjan, kien fi żmienu per eżempju li ddaħħal l-abort fi Franza. Forsi iżjed profondament minn dan, però, hemm il-preokkupazzjoni tiegħi, anke bħala riċerkatur u edukatur, dwar l-atteġġjament strettament materjalista didattiku fid-dijanjosi u fl-interpretazzjoni ta' kollox, passat u preżent - bħallikieku li meta ssib u ssostni li xi ħadd, xi grupp, xi partit, ħadem u ssagrifika ruħu għax emmen hekk, hi xi ħaġa li intrinsikament wieħed għandu jiddieħek biha u jiddisprezzaha bħala redikolaġni 'klassista' nieqsa mill-metodoloġija xjentifika kontemporanja, li grazzi għal Marx u min ġie warajh din issa avanzat lil hinn minn dan kollu. Fi kliem ieħor: id-dispożizzjoni mentali favur l-interess x'aktarx finanzjarju jew ekonomiku ta' persuna, klikka jew klassi; u kontra l-valur x'aktarx morali, kulturali, sentimentali jew nazzjonali, fl-interpretazzjoni ta' l-imġiba politika u ta' dik umana in ġenerali.

Issib għalhekk li baqagħlu x'jagħmel il-*Leħen,* u mhux waħdu. Nispera biss li l-vuċi twassal.

• HENRY FRENDO għallem f'diversi universitajiet u ilu Professur ta' l-Istorja f'Malta sa mill-1992. L-iżjed kotba reċenti tiegħu huma The Origins of Maltese Statehood: A Case Study of Decolonization in the Mediterranean (1999, 2ni ed. 2000), u Ċensu Tabone: The Man and His Century (2000, 2ni ed. 2001). Il-Professur Frendo huwa Viċi-President tal-Kumitat ta' l-Esperti tal-Kunsill ta' l-Ewropa dwar gvern lokali u reġjonali, kif ukoll President tal-Bord ta' l-Appelli dwar ir-Refuġjati f'Malta.